

Täysistunto

Torstai 12.4.2018 klo 16.00—19.53

4. Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2017

Kertomus K 8/2018 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan. Avataan keskustelu. Valtuuskunnan puheenjohtaja Guzenina.

Keskustelu

18.18 **Maria Guzenina sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todellakin, Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomuksesta mennään nyt Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan toimintakertomukseen.

Arvoisa puhemies! Keskustelut ja debatit Euroopan neuvoston parlamentaarisessa yleiskokouksessa toimivat usein ilmapuntarina kansainvälisen politiikan tilasta. Kun Pohjoismaiden neuvostossa käydään keskustelua hyvinkin harmonisessa ilmapiirissä, niin Euroopan neuvoston puolella asia ei ole suinkaan niin. Puheenvuorojen muotoilut, aihevalinnat, sanavalinnat ja retoriikka heijastavat hyvin yleistä tunnelmaa sekä suhtautumista maailman ongelmiin, ja on todella murheellista, kun joutuu sanomaan, että Euroopan neuvostossa käytetty retoriikka on koventunut ja vastakkainasettelu on näkyvää. Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan vuoden 2017 kertomus alkaakin hyvin synkillä lauseilla ja toteamuksilla: ”Yli 65 vuoden toiminnan jälkeen Euroopan neuvosto on järjestönä vakavien sisäisten ja ulkoisten haasteiden edessä.” Tämän selvemmin ei voi sanoa, että järjestö on kriisissä. Euroopan neuvoston arvot ja periaatteet, jotka ovat siis myös meidän suomalaisten arvot ja periaatteet, ovat nyt kovien paineiden alla. Kiistoja riittää lähes kaikilla demokratian saroilla, ja ongelmat ovat itse asiassa vain kärjistyneet vuoden 2018 aikana. Ja tässä täytyy sanoa, että ei niin huonoa, ettei ehkä myöskin hyvää — tai onko se nyt sitä sitten kuitenkaan, nimittäin tämänkin vaikean Euroopan neuvoston tilanteen ratkaiseminen lankeaa vielä tämän vuoden loppupuolella meidän suomalaisten poliitikkojen ja virkamiesten tontille ihan konkreettisesti, koska tämän vuoden marraskuussa Suomesta tulee ministerikomitean puheenjohtajamaa.

Ennen kuin mennään niihin isoihin ongelmiin, on hyvä muistaa, että kun Euroopan neuvosto perustettiin vuonna 1949, Eurooppa oli hyvin erilainen. Euroopan neuvosto oli 40 vuoden ajan vain noin puolen Euroopan maista järjestö. Vasta Berliinin muurin sortuminen ja kommunismin romahdus avasivat mahdollisuuden tehdä Euroopan neuvostosta todellinen yleiseurooppalainen järjestö. Nykyisin mukana on 47 maata ministerikomitean tasolla, mutta vain 46, jos lasketaan yleiskokouksessa aktiiviset maat. Venäjä nimittäin työs-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2018 vp

kentelee tällä hetkellä ainoastaan ministerikomitean tasolla ja on ilmoittanut, että ei aio maksaa myöskään jäsenmaksuaan.

Euroopan neuvoston tehtävään on puolustaa ja turvata oikeusvaltioperiaatteita, demokratiaa ja kansalaisten perusoikeuksia kaikissa sen jäsenmaissa mutta myös monissa muissa maissa. Järjestön historia on hyvin maineikas, ja järjestö oli pitkään eräänlainen demokratiakehitystä ja ihmisoikeuksien vaalimista tukeva hyvin arvostettu instituutio, mutta globaali hajaannus ja levottomuus näkyvät tällä hetkellä selkeästi myöskin Euroopan neuvoston toiminnassa. Vaikka Euroopan kaikki valtiot vannovat demokratian ja ihmisoikeuksien nimiin juhlapuheissa, tilanne on todellisuudessa valitettavasti toinen, ja tämän todistavat Euroopan neuvoston kannanotot ja raportit. Velvoitteita ei ole kunnioitettu eikä lupauksista ole pidetty kiinni. Eli sananvapaus, median toimintaedellytykset, oikeuslaitosten riippumattomuus, ihmisoikeuksien puolesta järjestöissä työtään tekevien oikeusturva, ihmisten eriarvoisuuden kasvu, puutteet tasa-arvossa — nämä ovat kaikki sellaisia asioita, joita Euroopan neuvoston komiteakokouksissa ja yleiskokouksessa joudutaan jatkuvasti nostamaan esille, ja siitä huolimatta on maita, jotka eivät korvaansa lotkauta.

Euroopan neuvoston yleiskokous tarkastelee maiden tilannetta sekä temaattisesta näkökulmasta että maakohtaisesti. Yleiskokouksen tarkkailukomitean työlistalla on 10 jäsenmaata, mutta tilanne on huolestuttava monessa muussakin. Kun esimerkiksi demokratian perusarvoja haastetaan sellaisissa EU-maissa kuin Puola ja Unkari, niin täytyy kysyä, mitä Euroopassa oikein tapahtuu.

Samaan aikaan myöskin järjestön perusedellytyksiä toimia on haastettu aivan uudella tavalla. Mainitsin jo, että Venäjä on kieltäytynyt maksamasta jäsenmaksuaan, ja Turkki on niin ikään halunnut alentaa nykyistä jäsenmaksuaan.

Ehkä Venäjästä muutama sana: Kun keväällä 2014 yleiskokous tuomitsi Venäjän Krimin-miehityksen aivan oikeutetusti ja päätti rajoittaa Venäjän parlamenttivaltuuskunnan osallistumismahdollisuuksia yleiskokoukseen ja komitean toimintaa — Venäjältä muun muassa evättiin äänestysoikeus — niin Venäjä vastasi ilmoittamalla jäävänsä pois silloisen vuoden yleiskokouksen toiminnasta, ja tilanne on eri vaiheiden jälkeen jatkunut samanlaisena tähän päivään saakka, siis vuodesta 2014. On haluttu pitää yllä dialogia, on haluttu saada Ukrainan kriisissä edistystä aikaan, on haluttu, että Minskin sopimusta noudatetaan, mutta me olemme käytännössä lähtökuopissa edelleen. Eli Venäjä ei ole osallistunut Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen toimintaan neljään vuoteen, ja todellakin nyt sitten Venäjä ilmoitti, että ei halua enää myöskään jäsenmaksuaan maksaa. Tietenkin parlamentaarinen yleiskokous päättää itse, ketkä tai mitkä parlamentaarikkovaltuuskunnat osallistuvat tai keitä rajoitetaan, mutta tähän hankalaan pattitilanteeseen ei ole löytynyt sellaista kestävää ratkaisua, joka sopisi myöskin tämän järjestön arvoihin ja perinteeseen.

Itse olen osallistunut Suomen edustajana työryhmän kahteen ensimmäiseen kokoukseen, siis työryhmän, joka on yrittänyt löytää ratkaisuja näihin mainitsemiini ongelmiin, mutta lopputulos on tällä hetkellä täysin arvoitus, mihin tässä tullaan päätymään. Voi hyvin olla, että Venäjän osalta on ikään kuin alkamassa jonkinlainen exit, tai sitten voi tapahtua ihme ja edistystä saadaan aikaan, niin että venäläiset parlamentaarikot päätyvät takaisin yleiskokoukseen tasavertaisina jäseninä muiden maiden edustajien kanssa. Mutta täytyy sanoa, että tässä on erikoinen epätasapaino, kun ministerikomitean puolella Venäjä jatkaa työtään kuin ei mitään ja venäläiset parlamentaarikot puolestaan eivät pääse osallistumaan yleiskokouksen debattiin. Tästä ehkä kuulisin myöskin tämän salin näkemystä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2018 vp

En pidennä tätä puhettani tämän enempää, tässä olivat ehkä ne hankalimmat kysymykset. Eli Euroopan neuvoston taloudellinen tilanne näyttää hyvin hankalta. Suomelle tulee puheenjohtajuus tämän vuoden lopussa. Tämän taloudellisen hyvin vaikean tilanteen osalta täytyy pystyä tilanne ratkaisemaan: jos Venäjä ei palaa eikä maksa jäsenmaksuaan ja mikäli Turkki maksaa alennettua jäsenmaksua, talouden tasapainottaminen on edessä — mitä se tarkoittaa silloin demokratian vaalimiselle, vaalitarkkailutyölle, monitoroinnille ja kaikille muille, esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle ja sen resursseille? Tässä on todella hankalat ajat edessä.

Vielä ihan lopuksi totean, että Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta on toiminut hyvin aktiivisena ihmisoikeuksien puolustajana, demokratian puolestapuhujana ja oikeusvaltioperiaatteen vaalijana. On ilo sanoa, että Suomi toimii Euroopan neuvostossa historian oikealla puolella.

18.27 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Kertomusta lukiessa on mukava huomata, että Euroopan neuvoston tasolla on huomattu maahanmuuton ja pakolaistilanteen olemassaolo ja todetaan, että tämä ilmiö on jopa keskiössä. Kuitenkin mielestäni sen ilmiön vakavuuden tunnistamisessa on kertomuksen perusteella selvästi haasteita.

Kertomuksessa mainitaan esimerkiksi kesäkuun istunto, jossa Ruotsin oikeus- ja maahanmuuttoministeriö oli esittelemässä heidän keinojaan ilmiön hallitsemiseksi, ja he esittivät sitä, että nostettaisiin pakolaiskiintiöitä, ja kehottavat muitakin tekemään samoin. Ilmeisesti vieläkin Euroopan tason keskustelussa tässä asiassa sotketaan puurot ja vellit keskenään pahemman kerran, kun puhutaan ilmastopakolaisista, Välimeren ihmissalakuljetusbisneksestä ja noin muuten vain turvapaikkajärjestelmää hyväksikäyttävien, parempaa elämää etsivien nuorukaisten ja vähän vanhempienkin miesten siirtolaisuudesta samassa yhteydessä ja samassa kokonaisuudessa. On huolestuttavaa, että ilmeisesti Ruotsin, sen enempää kuin monen muunkaan maan, hallituksessa ei ymmärretä, ettei kiintiöpakolaisten määrä millään tavoin poista sitä ongelmaa, jonka Eurooppa kohtasi jo vuonna 2015 ja pieneltä osin Norja ja Suomi vieläpä Venäjän suunnalta.

Raportin perusteella neuvoston ymmärrys ja keinot hallita tätä ja reagoida tällaisiin vaelluksiin ja tulevaisuudessa lisääntyvään terrorismiin ovat erittäin rajalliset. Edelleenkin ajatustasolla maahanmuuttoa pidetään voimavarana, joka edistää talouskasvua, ratkaisee ikääntyvän Euroopan väestön ongelmat ja ylläpitää vaurautta. Tällaista maahanmuuttoa meitä kohtaan ei kuitenkaan ole tällä hetkellä suuntautumassa.

18.28 Ilkka Kanerva kok: Arvoisa rouva puhemies! Varmuuden vuoksi puhun kuitenkin pöntöstä, koska en tietystikään pidä mitään kirjoitettua puhetta, ja voiko sanoa, että en edes kauhean pitkälle mietittyä puhetta, mutta koska valtuuskunnan arvoisa puheenjohtaja asiallisessa puheenvuorossaan haastoi niin paljon miettimään fundamentaalisia asioita Euroopan neuvoston osalta, varsinkin tilanteessa, jossa Suomi tulee puheenjohtajamaaksi nähtävissä olevassa lähitulevaisuudessa, niin on aihetta ehkä hiukan omillakin varauksilla pohdiskella ääneen sitä ikään kuin poliittista dilemmaa, joka tähän asiaan tällä hetkellä epäilemättä sisältyy.

On varmaan aika toivotonta koettaa saada ikään kuin niillä instrumenteilla, jotka ovat Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen käytettävissä, syntymään ratkaisua, jossa toimijoina ovat valtiot, joiden strategiaan vaikuttaminen Euroopan neuvoston toimin varmasti jää vähemmäksi kuin se strateginen näkemys, joka tässä tapauksessa Ve-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2018 vp

näjällä ja osin myöskin Turkilla on Euroopan neuvoston työskentelyä kohtaan. Ei Euroopan neuvostolla ole sellaisia sepän pihtejä, joilla nämä kuumat kysymykset voitaisiin Euroopan neuvoston voimavaroin ratkaista, ja sen vuoksi tietysti toimijoina, aktoreina, tässä ovat nämä valtiot itse, ja niiden käyttäytymisen tietysti motivoi niiden valtioiden kulloinenkin poliittinen tahto, ja se poliittinen tahto on tällä hetkellä se, että he eivät halua olla tukemassa niitä poliittisia päämääriä, tavoitteita ja toimintalinjauksia, joita Euroopan neuvosto omilla toimenpiteillään edustaa, koskien nyt vaikkapa edustaja Guzeninan mainitsemia Venäjän toimia Krimin anneksoinnin yhteydessä ja jatkuvia operaatioita myöskin Donbassin alueen osalta Itä-Ukrainassa. Se nyt vielä puuttuisi, että tämän uhkaavan tilanteen, tai itse asiassa ei uhkaavan vaan vallitsevan tilanteen, takia pakitettaisiin näistä Euroopan neuvoston periaatteista. Se on tietysti täysin mahdotonta Euroopan kulttuuriarvojen, perusarvojen, periaatteiden valossa, joihin myöskin tuossa valtuuskunnan puheenjohtajan puheenvuorossa viitattiin.

Minä otan riskin. Minä otan riskin puhua, enkä millään tavalla halua ikään kuin olla mestaroimassa asiaa, mutta otan erään näkökulman, ja se on se, että Euroopan neuvostolla ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöllä on huomattavan paljon samaa agendaa koskien erityisesti demokratian edistämistä, ihmisoikeuksia, oikeusvaltioperiaatteita, vaikkapa vaalitarkkailua ja tämänkaltaisia operaatioita, hyvin paljon samoja toimia. Toimimme samoilla kentillä samanaikaisesti ja toistemme kanssa, toki kumppaneina, mutta kuitenkin myöskin päällekkäin. Minä olen jäänyt miettimään sitä joskus aikaisemminkin, onko mitenkään mahdollista, että vaikka niiden jäsenkunnat poikkeavat toisistaan — Euroopan neuvostolla taitaa olla 47, niinkö, jäsenmaata, Etyjillä 58 jäsenvaltiota mukana toiminnassa, ja näin ollen tietysti osanottajapohja on toinen, ja juridinen pohja näin muodoin ei myöskään mene yksi yhteen — niin Suomen valtuuskunta tai sen johto miettisi osaltaan sellaista kysymystä, että nämä kaksi järjestöä istuisivat samaan pöytään katsoakseen, löytyisikö niiden kesken jonkinlainen uusi työnjako, työnjako, joka helpottaisi Euroopan neuvoston toiminnan eteenpäinvientiä, luopumatta millimetriäkään niistä periaatteista ja arvoista, joihin sen toiminta perustuu mutta joita, täysin samoja arvoja, edustaa Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö — täysin samoja arvoja ja yhtä tinkimättömästi — ja niin, että Euroopan neuvosto, ja nyt menen kaikkein heikoimmille jälle, keskittyisi oikeudellisen perustan vahvistamiseen meidän sivilisaatiomme piirissä ja Etyj puolestaan näihin äsken mainittuihin arvopohjaisiin asioihin.

Minä en tiedä todellakaan — tämä on puhtaasti ”Havukka-ahon ajattelijan” puheenvuoro tältä osin — lentäisikö tällainen lintu, mutta en pitäisi mahdottomana sitä, etteikö sitä testattaisi, ja luulenpa, että Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökokouksen Suomen valtuuskunta — vai mitä arvon puheenjohtaja Paloniemi sanoo? — voisi Suomen EN-valtuuskunnan suomalaisten jäsenten kanssa vähän testailla, sparrailla tällaisen kysymyksen mahdollisuutta, joka saattaisi laukaista tämän pattitilanteen, joka tällä hetkellä vallitsee valitettavasti Euroopan neuvostossa ja tekee sen toiminnasta tehottomampaa, toisin kuin minkä arvon tuo Euroopan neuvosto ilman muuta ansaitsisi. Jää nähtäväksi, onko Suomella mitään ulostuloteitä rakentavan exitin merkeissä tästä pattitilanteesta, jossa tällä hetkellä ollaan.

18.35 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät edustajakollegat ja muut paikallaolijat! Tässä keskustelussa esittelypuheenvuoron pitänyt edustaja Guzenina kävi lopussa läpi jonkin verran tuota Venäjä-keskustelua. Olen itse tyytyväinen siihen, että aina-kaan toistaiseksi ei tässä salissa ole kuultu niitä puheenvuoroja, joissa edes vihjaillen on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2018 vp

annettu ymmärtää, että Suomen pitäisi höllentää näitä pakotteita Venäjän suuntaan. Edustaja Guzenina kertoi, miten vuonna 2014, eli nelisen vuotta sitten, nämä toimenpiteet ovat alkaneet, sen jälkeen kun Venäjä sotatoimin valtasi itsenäiseltä valtiolta yhden osan eli Krimin, ja itse asiassa nämä tapahtumat ja nämä seuraukset ovat edelleenkin päällä. Mielestäni tärkeintä on se, että Euroopan yhtenäisyyttä ja turvallisuutta vaalitaan, ja itse asiassa se on koko tämän toimielimenkin tärkein tehtävä. Ja sen takia on tärkeää, että yhtenäisyys ja yhteinen politiikka myös Venäjää kohtaan toimii niin täältä kuin Euroopan unioninkin tasolta. Tässä kertomuksessa todetaan, että keskusteluyhteyttä Venäjään on pidetty yllä, mutta toisaalta sitten Ukraina ja Liettua esimerkiksi ovat muistuttaneet, että ovi on avoinna Venäjälle vain, jos Venäjä kunnioittaa yleiskokouksen päätöksien ehtoja. Puheenjohtaja, edustaja Guzenina toi esille, että ainoa tie olisi, että tapahtuisi joku ihme. Ette tarkemmin kertonut, mikä voisi olla tällainen ihme. [Maria Guzenina: Krimin palautus!] — Näin varmasti, hyvä, nyt se tuli. Eli Krimin palautus on ainoa tie palata normaaliin tilanteeseen.

Meillä on lukuisia valitettavia asioita myös tällä hetkellä julkisuudessa: Skripalin tapaus, joka on tällä hetkellä avoinna. Siitä syytöksiä on osoitettu samaa tahoa kohtaan. En tiedä, ovatko vielä tutkimukset niin pitkällä ja niin aukottomia, että tämä isku voidaan yhdistää suoraan Venäjän valtioon, mutta jokin yhteys joka tapauksessa tämän aineen ja Skripalin tapauksen välillä on, ja mielestäni myös Venäjän pitää olla aktiivinen auttaakseen tämän asian selvittelyssä, jos he ovat syyttömiä, niin kuin ovat itse väittäneet. Toisaalta sitten on aivan tuoreimmat tapahtumat, jotka olivat vain hetki sitten Syyriassa, johon myös tässä kertomuksessa viitataan — näihin tuoreimpiin tapahtumiin ei vielä pystytty viittamaan, sillä ne tapahtuivat aika lailla viikko sitten, hermokaasuisku Syyriassa. Siitä ei ole syytetty Venäjää, enkä itsekään ole näin toteamassa, mutta kyllä jonkinlainen taakka Venäjän harteilla on tästäkin tapahtumasta sen kautta, että Venäjä on aktiivisesti ollut tuke-massa ja ylläpitämässä hirmuhallitsija al-Assadin hallintoa ja pönkittämässä sitä. Ja jos tutkimukset nyt osoittavat, että tämän hermokaasuiskun — lapsiin, naisiin, siviileihin, kohdistuneen hermokaasuiskun — takana ovat al-Assadin Syyrian hallinnon joukot, niin kyllä siitä oman taakan harteilleen saa myös Venäjä.

18.40 Maria Guzenina sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Kanerva, kuuntelin teidän puheenvuoroanne todella tarkalla korvalla. Puhutte aina viisaasti, ja niin puhuitte nytkin. Kyllä se näin on, että pitää löytää uusia tapoja toimia, ja kun Suomi nyt puheenjohtajuuden ottaa tämän vuoden lopussa, niin meidän täytyy pystyä keskustelemaan kaikennäköisistä kehittämistoimista, myös yhteistyön syventämisestä Etyjin kanssa. Esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien on itsessään jo valtavan arvokas instituutio, ja sen tulevaisuus täytyy pystyä turvaamaan. Euroopan neuvoston tämänhetkiset taloudelliset ongelmat ovat heittäneet varjonsa myöskin sen toiminnan ylle.

Ja edustaja Heinonen, aina yhtä rakentavasti tekin puhutte, niin tässäkin. Se on näin, että me emme voi tinkiä niistä arvoista, joiden puitteissa me toimimme. Pohjoismaiden neuvosto on hyvä esimerkki siitä, millä tavalla pyritään vaalimaan pohjoismaisia arvoja, tekemään yhteistyötä Euroopan neuvostossa. Niin ikään eurooppalaisilla arvoilla on valtava merkitys siinä, millä tavalla meidän maanosamme kulkee kohti tulevaisuutta. Ja kun alkaa ilmestyä säröjä, ne säröt täytyy ottaa vakavasti. Nyt on jatkunut jo monta vuotta kehitys, jossa säröt ovat syventyneet. Silloin kun säröt syventyvät, ennen pitkää lasi rikkoontuu, ja siihen meillä ei ole varaa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 34/2018 vp

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin ulkoasiainvaliokuntaan.